מתני' מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה [א]אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר [1]ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: **גמ'** והא אמרת רישא מרחיצין רב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כיצד תני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי אמר רבא והא מרחיצין קתני אלא אמר רבא הכי קתני מרחיצין את הקטן בין מלפני מילה בין לאחר המילה ביום הראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים תניא כוותיה דרבא מרחיצין הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ביום ראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי אלא ביד אתאן לתנא קמא מאי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דגדול לא סליק בישרא הייא קטן סליק ביה בישרא הייא ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתיה איחלש רבא אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי אמרו ליה רבנן לרבא והתניא כוותיה דמר אמר להו מתניתין כוותייהו דיקא ממאי מדקאמר רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין קאמר היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין אלא אי אמרת תנא קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי האי רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כר"א בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מע"ש מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדם ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה הוא לו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן [א]הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה מיתיבי [ב]אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת התם משום סחיטה תא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת התם נמי משום סחיטה תניא כוותיה דשמואל [ג]אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה תנו רבנן [ד]נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא [ה]הא בחדתי הא בעתיקי אמר אביי שמע מינה הני כתיתין מסו: ספק ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן [2]ערלתו ודאי דוחה את השבת

ולא

מתני' ומזלפין עליו. את החמין: **ביד.** אבל לא בכלי. ובגמ' פריך הא אמרת רישא מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני אפילו לזלף עליו בכלי אסור: **ספק.** כגון ספק בן ח' חדשים [וספק בן ט'] דהוא כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת (וספק בן ט'): **ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס.** דאיתרבי מקראי כדמפרש בגמ' לקמן(ב): **גמ' והא אמרת רישא מרחיצין.** ואפילו כדרכו: **כיצד קתני.** מרחיצין דרישא לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד ואפילו ביום ראשון: **תניא כוותיה דרבא כו':** ה"ג **ביום השלישי מזלפין עליו ביד.** ולא גרסינן אבל לא בכלי: **אתאן לת"ק.** הך סיפא תנא קמא אמרה דאילו ר"א אפילו הרחצה כדרכו שרי: **משום דגדול לא סליק בישרא הייא.** היינו טעמא דמעשה שכם לאו ראיה גמורה היא משום דגדול אין מכה שבבשרו מעלה ארוכה מהר אבל קטן נתרפא מידי סכנתו מהר: **אורי ליה כשמעתיה.** התיר לו הרחצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת: **איחלש.** נעשה חולה והיה דואג שמא על כך נענש: **אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי.** מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו רב יהודה ורבה בר אבוה שפירשו שאסור להרחיץ: **אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין.** ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כלל אלא בזילוף היינו דאתא ר"א בן עזריה ופליג ואמר מרחיצין: **אלא אי אמרת.** תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני הימים ולא פליג ר"א אלא איום שלישי דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין ביום השלישי מיבעי ליה: **הוו בה.** דייקי בה: **דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה.** דשרי והכא אסרי רבנן בשלישי (ג)(לגמרי): **ולא שני כו'.** והכא גבי מילה בהוחמו בשבת עסקינן הלכך בשלישי דליכא סכנתא לא: **אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה.** אני הייתי רוצה לתרץ אתקפתא זו כדשני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו: **וקדם רב יוסף ושנייא ליה.** דודאי מתניתין חמין שהוחמו בשבת נמי שרי בימים הראשונים ולר"א אף בשלישי מפני שמניעת חמין סכנה היא לו: **אין נותנין כו'.** קס"ד גזרה משום שחיקת סמנין כשמואל דטעמיה משום הכי הוא והיינו דקאמר אבל נותן חוץ למכה דלא מוכחא מילתא דלרפואה: **מוך יבש וספוג יבש.** דלאו לרפואה היא אלא שלא ישרטו בגדיו הקשים מכתו: **אבל לא כתיתין יבשים (א) וגמי יבש.** מתיכות בגדים דקות משום דמסו וגזרו משום שחיקת סמנין: **קשיא כתיתין אכתיתין.** רישא שרי מוך יבש דהיינו כתיתין וסיפא אסר כתיתין: **חדתי.** חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו: ה"ג **שמע מינה הני כתיתין מסו: ערלתו ודאי דוחה השבת.** דבהאי קרא וביום השמיני(ד) דילפינן מיניה(ה) אפילו בשבת כתיב בסיפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא:

אנדרוגינוס

מי גרע מחמין על גבי מכה. והיכי אסרי רבנן בשלישי אע"ג דאיכא למימר דרב אמרה למילתיה כר"א בן עזריה דפסקינן לעיל הלכתא כוותיה משמע ליה דלכ"ע קאמר ועוד דאפילו לר"א בן עזריה פריך דמשמע דשרי בשלישי משום סכנה מדמייתי קרא ויהי ביום השלישי ורב איירי במכה שאין בה סכנה: **ואין מונעין** חמין ושמן. פירש ה"ר יוסף פורת בשם רבינו שמואל דבמעורבת יחד איירי דאי כל חד באפי נפשיה מאי קמ"ל בשמן מתני' היא בפ' שמנה שרצים (לעיל דף קיא.) אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו על גבי מכה מדקתני בני מלכים סכין ע"ג מכותיהן שמן וורד מכלל דבשאר שמן מותר לאחר אפילו ע"ג מכה ושמואל נמי היכי הוה פליג:

ולא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ח ופ"ב מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ט:

כו ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כו טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כב:

ל ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

תורה אור השלם

1 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר: בראשית לד כה

2 וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג

מוסף רש"י

מרחיצין את הקטן ביום השלישי. שאף ביום השלישי מסוכן הוא (לעיל [illegible]).

רב נסים גאון

ולא שאני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. תמצא נשיאות ונתינות שבדבר זה ומה שנאמר עליו בפ' כירה (דף [illegible]) דתנן מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין. אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה [וכו'] ומותרין בשתיה. ואוקימנה כר' שמעון דאסורין להשתטף בהן כל גופו. ולענין חמין שהוחמו מערב שבת אמר שמואל לא התירו לרחוץ בהן אלא פניו ידיו ורגליו, ותניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא ירחוץ בהן כל גופו, ולר' שמעון מותר להשתטף בהן כל גופו. ובפרק חבית (דף קמו) תמצא שיחוק דבר זה של ר' שמעון שמתיר להשתטף בהן כל גופו, אסור לרחוץ בהן כל גופו.

מסורת הש"ס

א) לעיל קלג. ע"ש, ב) [דף קלו.], ג) רש"ל מ"ז וא"ל למחוק יקלו נמוי דהספרים רבה נפרי דסבר דליקא כוותייהו ולא התיר ת"ק אפי' לזלף ביום ג', ד) [ויקרא יב], ה) [לעיל קלג:].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא כתיתין יבשים התיבות כל"ל ותיבות וגמי יבש נמחק:

רבינו חננאל

מתניתין מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו, אבל לא בכלי. ואקשי היאך קתני מזלפין מכלל שרחיצה אסורה, והא רישא דמתניתין קתני מרחיצין, ופרקינן רב יהודה ורבה בר אבוה אמרו כך סידור המשנה, מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה, והרחצה זו כיצד היא ע"י זילוף היא ביד אבל לא בכלי. ואקשי עלייהו רבה והא מרחיצין קתני וזילוף אינה רחיצה, ופריק רבא לשנתנו הא דקתני מרחיצין ביום ראשון של מילה אם היא שבת רחיצה כדרכו בין לפני המילה ובין לאחר המילה, וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין ביד אבל לא בכלי, ותניא כוותיה דרבא. ואע"ג דתניא כוותיה לפום דקדוקא דמתניתין לא מיתקומה כתירוציה, דהא רבה בנפשיה אורי כשמעתיה ואיחלש, ועיין במתניתין שפיר וחזא דלכאורה כתירוציה דהטא, וכי עיין בה יאות איתברר ליה כתירוציה דרב יהודה ורבה בר אבוה. דאי כתירוציה דידיה, דאוקמא למתניתין שאמרו חכמים מרחיצין ביום ראשון בשבת כדרכו ומזלפין ביום שלישי שחל להיות בשבת, ר' אלעזר בן עזריה אומר אף מרחיצין ביום שלישי שחל להיות בשבת, היה צריך לומר, מפני שאמרו חכמים יום ג' שחל להיות בשבת מזלפין. בא הוא ואמר מזלפין ואף מרחיצין. אלא מכיון שלא אמר כך, שמעינן מינה שלא הזכירו חכמים ביום ג' שחל להיות בשבת לא רחיצה ולא זילוף, ומכילא שמעינן דלית להו לרבנן ביום השלישי לא רחיצה ולא זילוף. ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכ"ש ביום ראשון, וקיי"ל כר' אלעזר בן עזריה דאמרינן א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין חמין שהוחמו מע"ש. בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו. גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מע"ג מכה בשבת, ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואע"ג דקיי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי, הכא הלכה כשמואל דתניא כוותיה, אין נותנין חמין ושמן ע"ג מכה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה. תנו (רב) [רבנן] נותנין ע"ג מכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין. קשיא כתיתין אכתיתין, רישא קתני נותנין ע"ג המכה מוך יבש והוא כתיתין, והדר תני ולא כתיתין יבשין. ופרקינן לא קשיא הא בחדתי, והוא מוך יבש מותר שאין חשובין כרטייה, אבל כתיתים ישנים אסורין. ועלה אמר אביי ש"מ האי נקרא מסו, פי' נקרא היא כתיתין והן סמרטוטין יבשים שיש עליהם טינוף צואה ריעי. כדגרסינן בע"ז ליתו נקרא מקיקלתא וכו'. ת"ר ערלתו ודאי דוחה את השבת